

Besvarande av remiss SOU 2024:50 Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Förslag till beslut

- 1 Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutar att besvara remissen från Finansdepartementet om översyn av kommunalekonomisk utjämning – Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50), enligt tjänsteutlåtande daterat den 30 september 2024.

Sammanfattning

Falköpings kommun välkomnar i huvudsak utredningens förslag och ser att tyngdpunkten till förändring ligger i de delar som Falköpings kommun, liksom många andra kommuner, har påpekat under flera år, ökad kompensation för faktorer kring socioekonomiska förutsättningar och ”gleshet”. Frågan är om det är tillräckligt, troligen inte, men dock ett steg i rätt riktning.

Verksamheten med personligt ombud, som stöder personer med psykiska funktionsnedsättningar, finansieras genom riktade statsbidrag. Falköpings kommun menar att det finns risk att denna utsatta grupp missgynnas om dessa medel överförs till generella statsbidrag.

Bakgrund

Finansdepartementet har skickat Utjämningsutredningens förslag ”Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet (SOU 2024:50) på remiss. Falköpings kommun är en av remissinstanserna. Svar ska lämnas till Finansdepartementet senast den 8 november 2024. Utjämningskommittén 2022 har haft i uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämnningen samt vid behov föreslå förändringar.

I uppdraget har också ingått att se över vilka av dagens riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Därutöver har kommittén haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive

åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämningsen på tillväxten.

De förändringar som kommittén föreslår i detta betänkande föreslås införas från och med 1 januari 2026.

Alla invånare ska ha tillgång till en god och likvärdig välfärd, oavsett var i landet man bor. Samtidigt skiljer sig förutsättningarna för detta mellan olika delar av Sverige. Till exempel finns betydande skillnader i skattekraft, folkmängd, åldersstruktur, bebyggelsestruktur och socioekonomiska faktorer, såsom befolkningens utbildningsnivå och inkomst, mellan kommuner respektive mellan regioner. Dessa strukturella skillnader leder till att de ekonomiska förutsättningarna är olika, både på intäkt- och kostnadssidan. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärdstjänster och annan samhällsservice, trots dessa skillnader. Detta syfte ställer krav på en långtgående utjämning av skattekraft och strukturella kostnadsskillnader i kommunsektorn.

Den kommunalekonomiska utjämningsen består av inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag samt regleringsbidrag och regleringsavgift. Utredningen föreslår framför allt förändringar i kostnadsutjämningsen. Utjämningsen består av ett antal delmodeller vilket kan beskrivas med tabellen nedan:

Tabell 2 Kostnadsutjämningsen för kommuner

Nuvarande system	Förslag
Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet	Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet
Förskoleklass och grundskola	Förskoleklass och grundskola
Gymnasieskola	Gymnasieskola
Kommunal vuxenutbildning	Kommunal vuxenutbildning
Individ- och familjeomsorg	Individ- och familjeomsorg
Äldreomsorg	Äldreomsorg
Kollektivtrafik	Kollektivtrafik
Infrastruktur och skydd	Gator och vägar
Verksamhetsövergripande kostnader	Räddningstjänst
	Befolkningsminskning
	Fastighet
	Politisk verksamhet

Ekonomiska förändringar:

Den samlade förändringen innebär att glesa kommuner, kommuner med liten folkmängd och de socioekonomiskt svagare kommunerna i genomsnitt får en positiv förändring. Socioekonomiskt starkare kommuner med stor folkmängd eller tät bebyggelsestruktur får i genomsnitt en negativ förändring. Det är förändringarna i kostnadsutjämningsen som är den främsta orsaken bakom förändringar på kommungruppsnivå. Den kommungrupp som har den största negativa förändringen med 947 kronor per invånare i genomsnitt är pendlingskommun nära storstad. Största positiva förändringen på 1 618 kronor per invånare i genomsnitt har kommungruppen pendlingskommun nära mindre tätort.

Förändringen för Falköpings kommun beskrivs i tabellen nedan. Föreslagen förändring innebär ökat bidrag om 1 222 kr/invånare, 40,4 mnkr.

SAMMANSTÄLLNING INKLUSIVE INFÖRANDEBIDRAG ÅR 1

Falköping			
Kommunalekonomisk utjämning 2024 kr/invånare	Falköping Nytt förslag	Falköping Befintlig utjämning	Differens
Inkomstutjämningsbidrag/avgift	15 751	15 129	622
Kostnadsutjämningsbidrag / avgift	5 001	3 560	1 441
Ersättning för eftersläpning	0	0	0
F.d. Strukturbidraget	0	0	0
därav svagt befolkningsunderlag	0	0	0
därav fasta införandebidrag (del 1 och 2)	0	0	0
Införandebidrag kommunalekonomisk utjämning år 1	0	0	0
Införandebidrag #2 år 1	0	-	0
Regleringspost	1 719	3 055	-1 337
Summa bidrag / avgift	22 471	21 744	726
Summa bidrag / avgift mnkr	743,2	719,2	24,0
LSS-utjämning 2024 kr/invånare			
LSS-utjämningsbidrag/avgift	1 187	556	631
LSS-införandebidrag år 1, inkl finansiering	-136	0	-136
Summa bidrag / avgift	1 052	556	496
Summa bidrag / avgift mnkr	34,8	18,4	16,4
Summa bidrag/avgift kr/invånare	23 522	22 300	1 222
Summa bidrag/avgift mnkr	778	738	40,4

Skattesatserna

Kommittén har enligt tilläggsdirektiven också i uppdrag att analysera orsakerna till skillnader i skattesatser mellan kommuner och lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner. Trots långtgående utjämning finns det relativt stora skillnader i kommunernas skatteuttag. Skillnaden i total kommunalskatt (kommun och region) uppgår 2024 till 6,17 procentenheter. För de enskilda invånarna som har inkomst från arbete eller pension är skillnaden i effektiv skatt betydligt lägre genom framför allt jobbskatteavdraget. Staten utjämnar delvis för skillnader i skattesats genom jobbskatteavdraget. Den initiala skillnaden i total kommunalskatt på 6,17 procent blir efter de olika reduktionerna i skattesystemet bara 3,95 procent. För personer med inkomster från olika socialförsäkringar kvarstår dock den stora skillnaden.

Kommitténs analyser beträffande orsakerna till skillnader i skattesats visar på att det är en stor spridning mellan hur olika kommuner prioriterar, men att skillnaderna företrädesvis härstammar från den obligatoriska utjämnande verksamheten. Om dessa skillnader beror på högre ambition eller lägre effektivitet har inte varit möjligt att identifiera.

Förvaltningens bedömning

Falköpings kommun har tagit del av förslaget och vill lämna följande synpunkter.

Falköpings kommun välkomnar utredningens förslag och ser att tyngdpunkten till förändring ligger i de delar som Falköpings kommun, liksom många andra kommuner, har påpekat under en flera år, dvs behovet av omfördelning mellan kommuner i de delar som berör ”gleshet”.

Frågan är om det är tillräckligt, troligen inte, men det är ett steg i rätt riktning. De stora skillnaderna i skattesatser mellan kommunerna är en klar

indikator att det inte är tillräckligt. En annan indikator är de prognoser som kommer från kommuner i Sveriges om resultatet för 2024. SKR:s sammanställning visar att mer än hälften av Sveriges kommuner beräknas gå med underskott 2024, och analysen visar en klar övervikt för kommuner som har hög skattesats och ”gleshet”. Detta visar på att en omfördelning av ekonomiska resurser mellan kommuner är nödvändig.

Statsbidrag personligt ombud:

Verksamheten med personligt ombud, som stöder personer med psykiska funktionsnedsättningar, finansieras genom riktade statsbidrag enligt Förordning (2013:522).

Utjämningskommitténs förslag om att 17 riktade statsbidrag, inklusive statsbidraget för personligt ombud, ska dras in och ersättas med generella bidrag är problematiskt då personligt ombud inte är lagstadgat och riskerar att konkurrera om medel med andra lagstadgade verksamheter. Om detta riktade bidrag tas bort riskerar funktionen att upphöra, vilket skulle försämra möjligheterna för en redan sårbar grupp att tillvarata sina rättigheter och därmed öka deras utanförskap.

Socialstyrelsen presenterade 2023 en kartläggning som föreslår förändringar för att säkerställa rättssäkerhet och jämlikhet, och framhåller att det riktade statsbidraget är avgörande för kommunernas möjlighet att driva verksamheten. Samsjuklighetsutredningen rekommenderar dessutom en utökning av personligt ombud för att stödja personer med samsjuklighet.

Vi vill betona att en djupare analys av konsekvenserna av att ta bort detta riktade statsbidrag är nödvändig.

Olika förutsättningar att finansiera välfärden

Falköpings kommun vill även uppmärksamma och reflektera kring frågan om uppdraget om förändrad utjämning fångas upp av det nuvarande systemet i dagens samhällsförändring. Falköpings kommun vill lyfta hur olika det är mellan kommuner vad gäller finansiering av investeringar. Även kommuner utanför storstadsområdena har stora behov av investeringar för skola och omsorg då dessa kommuner, liksom många andra kommuner, har ett stort antal gamla och slitna lokaler. Till skillnad från storstadsregionerna har dock dessa kommuner inte de markpriser som vid försäljning ger stora reavinster och kapitaltillskott. Följden blir att dessa kommuner tvingas ta höga lån och större ekonomiska risker för finansiering av välfärdens byggnader och lokaler. Här ökar riskerna att det skapas klyftor mellan kommuner eftersom förutsättningar för att finansiera välfärden är så olika. Falköpings kommun vill därför lägga med denna synpunkt som bör beaktas vid kommande översyner av utjämningsystemen.

Falköpings kommun välkomnar i huvudsak förslaget och hoppas det kan genomföras så snart som möjligt.

Lyft hela landet!

Finansiering och ekonomiska konsekvenser

Ärendet i sig kräver inte särskilt beslut om finansiering. Däremot är det ett viktigt förslag som vid genomförande får långsiktiga ekonomiska

konsekvenser som kan ökar möjligheten att uppfylla kommunens finansiella mål om god ekonomisk hushållning.

Beslutsunderlag

- Tjänsteutlåtande från kommunledningsförvaltningen, 2024-09-30
- SOU 2024:50 Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn.

Beslutet ska skickas till

Finansdepartementet
Samtliga nämnder
Magnus Fleischer, ekonomichef

Magnus Fleischer
Ekonomichef